

Škola základ života.

Aneb život jako škola.

Tolstoj ve své syrové analýze našich dnů (konce 19. století) vyjevil, že jestli mají lidé nějaké problémy, pak si je zadělali dvěma výmysly. Vynálezem náboženství a vynálezem školy. Jedno souvisí s druhým. Křesťanství nám od Izraelitů přineslo několik zajímavých postojů. Jedním z nich je ideje utrpení. Jestliže přijdete z hory a začnete lidem okolo povídat, že jste právě mluvil s Bohem a ten vám strčil do rukou kus pergamenu, na němž je napsáno: „muži si od této chvíle budou uřezávat kousek pind'oura na znamení mého uctívání; ženy budou sloužit svému muži a oba budou přispívat svými statky a volným časem jako poděkování za předání tohoto pergamenu“. Pak potřebujete dobré nebo spíše silné a tvrdohlavé pohůnky, abyste jim takovéto výmysly vtloukli do hlavy. Potřebujete celou armádu nohsledů k tomu, abyste ovládli společnost vyznávající hodnotu utrpení.

Také já jsem prošel systémem indoktrinace prospěšnosti utrpení i když místo utrpení pro Krista se v té době nosilo utrpení pro stranu. V indoktrinárnách jsme byli učeni, že Křesťanství je vývojově zastaralejší pokus o komunismus a že z pergamenů Marxe a Lenina vyplývá, že si jakožto muž nemusím uřezávat kousek pind'oura na znamení uctívání autority, že postačí když budu straně budovat chrámy a přesvědčovat ostatní, kolik blaha mi tato činnost přináší. V každém případě se v indoktrinárnách kromě záměny pár výrazů mnoho nezměnilo.

Utrpení hrou.

Vlastnictví pergamenu zajišťuje legitimitu moci, ale aby to bylo proveditelné, najímají si majitelé pergamenů vykladače a učitele obsahu pergamenu. Vykladači dokáží z deseti vět udělat nekonečný příběh a učitelé pak naopak mají dokázat z tohoto nekonečného vědění najít deset aktuálně důležitých vět, které si kdokoli může zapamatovat. Takové transakce evokují pocit, že čím déle se učíte deset vět, tím více je umíte i když stále více víte, že vlastně nic nevíte. Transakce jsou nesmírně složitým úkonem a proto se učitelé všemožně snaží aby se žák identifikoval s utrpením jako principem systému a poslušně s ním hrál tuto hru. Kvalita života v systému je podmíněna právě touto hrou.

Školákem v ČSSR (1975 – 1983).

Aneb procházka základním vzděláním.

Ze základní školy si mnoho nepamatují, a pokud ano, pak jen samé nepříjemné věci. Osm let mě učili cosi, co by se možná dalo vtěsnat do první a druhé třídy a vylepšit nástavbou „třetáku“. V případě změny povinné školní docházky z devíti na dva roky, by ušetřené peníze mohly vrátit rodičům, jež na školský systém vydělávají, a pak nemají čas na své děti.

Ve škole jsem se naučil triviu – číst, psát, počítat (základní matematické operace – sčítání, odčítání, dělení, násobení a navíc narýsovat kružnici a něco s pravítkem)¹.

Za tento zisk, za toto vzdělání jsem zaplatil 8 lety – tedy asi $5 \times 5 \times 40 \times 8^2 = 8$ tisíci hodinami dětství; přímými 8 tisíci hodinami nuceně nasazených prací; 8 tisíci hodinami vesměs

¹ Což mimochodem můj syn, který půjde do školy za rok, již umí - kromě násobení a dělení víceciferných čísel a jiných detailů.

prosezenými na tvrdých židlích deformujících dětské tělo. Navíc mi byla vtoukána nedůvěra v sebe, nedůvěra v ostatní a představa učení se, jako forma mučení. Ovšem zaplatili, také moji rodiče, zejména maminka, jíž otec říkával „nubudeš chodit do školy, protože na tom není nic řádného“, a tak, jak uvažuji, jistě chtěla vidět svého prvorozeného syna ve škole úspěšného – namísto toho zažila jen zklamání – hned první známku jakou si její syn odnesl ze školy, byla dvojka (trojka se snad v první třídě nedávala). I přesto, že se snažila, dělat co mohla, jejímu synovi se ve škole nedařilo. Zprávy, které dostávala ze školy, byly sugestivně strohé. Ve druhé třídě jí ho třídní učitelka ohodnotila těmito slovy: „Co byste chtěla mladá paní, v učení podprůměrný. Jinak spěje do kriminálu. Dnes napadl perem takového hodného spolužáka paní Máslové.“

A já jsem opravdu takový byl. Ve třídě nejmladší, téměř nejmenší, téměř nejslabší a jeden z nejhůře prospívajících.

Neplatil jsem jenom já a mí rodiče. Platil v podstatě každý. Dnes³ jako průměrně starý učitel беру za odučenou hodinu asi 250,- Kč hrubého. Hrubá matematika nepostačí, aby se zjistilo, kolik stálo oněch 8000 hodin mé výuky na ZŠ, protože kromě zjistitelných výdajů – platy učitelů, ředitelů, školníků, uklízečů, inspektorů, úředníků, berňáků a jejich vybavenosti počítači, budovami, prostředky atd., jsou zde i výdaje na mé pošramocené zdraví, sebevědomí, vztahy s rodiči i vrstevníky a dále náklady na nápravu toho všeho. Proto jen tak odhaduji, že mé „základní vzdělání“ stálo⁴ okolo 4 milionů. Že tedy za to abych se naučil trivií – základy čtení, psaní a počítání se zaplatilo 4 milióny. To je špatný obchod. Zajímavá je otázka: jestli by byl někdo ochotný, za komerčně zajímavější sumu, své dítě trivií naučit?

Že se jedná o více znalostí než jen trivia? Asi trochu ano, ale kdybychom celou tu dobu byly ve vězení, také bychom si lecos zapamatovaly – možná i jména některých dozorců, ulic ... v nichž bychom byli zadrženi.

Co konkrétně si pamatujeme? Já osobně si nepamatuji již nic z toho, co jsme se učili o soudruhu Stalinovi (uvědomuji si a pociťuji jen jakési vtoukané klišé), o láčkovcích, o nějakých chemických vzorcích apod. Dokonce tvrdím, že mě placené hodiny hudební výchovy odnaučily zpívat, že mě placené hodiny tělesné výchovy odnaučily přirozenému pohybu dítěte, které se bez újmy prodírá houštím, že mě všechny výchovy odradily, že hodiny Ruského jazyka jsme promarnily a hodiny matematiky mě odradily od jakékoli exaktnosti. V Českém jazyce jsme na základní škole nezvládly četbu s potěšením natož s porozuměním. Dodnes (i přes pozdější maturitu z ČJ) vím, že ČJ je pro mě španělskou vesnicí – a ani si nejsem jistý, jestli se španělská vesnice píše s malým š nebo velkým Š, jestli čárky které tu píší, odpovídají vzorcům českého pravopisu. Spočítat obyčejná % je po značném úsilí vrcholem mé matematiky.

Znám námitky typu: „Ale bez školy se neobejdeme! Škola nám dala všeobecný přehled. Učinila nás lidmi!“

Žák se s nimi setkává od první třídy, ve skutečnosti již v předškolní agitaci, takže si je nakonec zapamatuje a začne je považovat za své. Takový žák vám odpovídá, že škola je základ života, učitel je dobrý a jiné bla bla bla. A čím je žák školsky neúspěšnější, tím paradoxně více se s těmi názory ztotožňuje.

² Hodin x dnů v týdnu x týdnů x let. Kolik hodin navíc, tzv. mimoškolní aktivity, bylo spojeno s těmito přímými útrapami je těžké odhadnout, ale je možné že na hodinu ve škole se váže ještě ½ hodiny deformace doma.

³ Říjen 2004.

⁴ Vztaženo k ekonomice r. 2004.

Byl bych rád, kdyby se mi všichni **vnucení učitelé omluvili za újmy, které mi způsobili.**

A to jsem vůbec nemluvil o jiné stránce docházky na základní školu. V mém životě znamenal nástup do školy zásadní zlom. Nevhodnou změnu vztahů s nejbližším okolím. Místo radosti a volnosti, nastoupila soutěživost (a já v ní neuspěl), hašteřivost a škatulkování na hodný a zlý. Ještě teď mám zlobu na ty starý „Viktorky“ proti kterým jsem byl bezmocný a jimž jsem musel zaprodat svou duši, když jsem se tvářil, že je mám rád. Vzaly mi kamarády, rodiče (a mě vzaly rodičům) i víru v dobro. Kdyby byla spravedlnost, tak bych je žaloval. A není to právě tím, že spravedlnost není, a proto jsem dnes sám učitelem?

Příprava k maturitě v ČSSR (1983 – 1987).

Aneb procházka středním školstvím.

Na střední škole se zásadní věci nezměnily, v podstatě se fungovalo jako na škole základní. Přesto byl vliv školy na mě značně rozdílný. Zatímco na základní škole jsem byl deptán, na střední škole jsme si již byli rovnocennějšími **protihráči**. Učitelé si již tolik netroufali po nás házet křidou, klíči a výhružnými gesty.

Po ZŠ jsem nastoupil na SOU, učit se automechanikem. Protože se mi ale vyskytly drobné zdravotní potíže, můj život se z pohledu vzdělanosti změnil k lepšímu. Již jednou jsem ve škole zažil, že mi zdravotní potíže usnadnili život. Když jsem se v páté třídě ZŠ ocitl na několik týdnů v nemocnici a do školy jsem se, po léčbě, vrátil pěkně tlust'ounký, soudružka třídní učitelka byla tak dojatá mou změnou, že se mi omlouvala za čtyřku v pololetí. Na učilišti mi nemoc opět pomohla, aby mě okolí hodnotilo shovívavěji. Na základě dvou drobných pupínek na lokti pravé ruky bylo konstatováno podezření na lupenku a z toho důvodu mi bylo navrženo změnit budoucí povolání. Byl jsem poslán do krajského města k odborníkům, zda bych dokázal udělat maturitu. Paní psycholožka došla po mnohahodinové práci k závěru, že pokud se budu snažit, tak bych SŠ mohl zvládnout i s maturitou. Moje maminka z toho měla velkou radost, nevěděla totiž, že se na střední škole nejenže nebudu snažit, ale vlastně tam celou dobu vůbec nebudu; najdu si v nové třídě místo pěkně vzadu u okna a čtyři roky budu zasněně pozorovat břízu jako hodinky, které odtikávají čas na prázdniny.

Přestoupil jsem v pololetí a v jedné z prvních hodin jsem se zeptal vyučujícího fyziky: „Kolik váží oheň?“ Vyučující mě ignorujícím pohledem odbyl. Pochopil jsem a již jsem se ho nikdy na nic nezeptal.

Ze SŠ jsem si odnesl vytrénované tělo (všechny hodiny mimo školu jsem věnoval sportovním tréninkům) a tím pádem zvýšené sebevědomí a náznak jakési identity. Já jsem ten, komu je škola naprosto ukradená. Tuto identitu jsem dával najevo tím, že jsem nepřečetl jedinou knihu, nenapsal si rozvrh a zarputile jsem odmítal alespoň o přestávce opsat domácí úkoly. Většina vyučujících se shodla na tom, že moje fyzická přítomnost je dostatečná k tomu, aby můj výkon byl hodnocen jako dostatečný.

Výjimku tvořil tělocvik, kde jsem býval dobrý a možná někdy i chvalitebný.

Pouze jednou se stalo, že jsem byl hodnocen „výborně“. Do školy nastoupil čerstvý absolvent VŠ a začal nás učit podstatě materiálů. Bůh ví, proč si mě všiml a pochválil mě. Dokonce mě vyzkoušel, což jiní vyučující nečinili (vyhýbali se mi, jak mohli) a dal mi jedničku. Reagoval jsem. Našel jsem si knihu k dotyčnému předmětu. Tehdy se knihy přidělovaly a já si je pečlivě ukládal do krabice pod postelí na internátě, abych je nepoškozené mohl na konci roku vrátit a začít se do ní. Bylo to docela zajímavé. Začal jsem se na jeho hodinách hlásit a můj

soused v lavici (fyzický zkrachovec chtějící studovat jadernou fyziku, skvělý kamarád) prohlásil, že na materiály buňky mám. V druhém pololetí se situace obrátila. Nejspíš byl jinými vyučujícími varován, že není možné, abych byl „výborný“. Rozuměl jsem tomu tak, že mě prodal za přijetí mezi kolegy.

Jak jsem mohl přesvědčit maturitní komisi, aby mi darovala kredit maturanta? Jenom zázrakem nebo blamáží. A protože zázrakem je, že jsem po tolika otřesech byl stále znovu přepadán chutí se učit, že mě ani tyranie a antipedagogika školského systému nesrazila do neučení se. Na maturitu zbývala blamáž.

Pomocí blamáže jsem nejenom „přesvědčil“ členy komise, že jsem se ve škole něco naučil, ale dokonce jsem postoupil i na vysokou školu. Blamáž maturity spočívala v tom, že hodná třídní učitelka (vyučovala tehdy důležité předměty ruský jazyk a občanskou nauku) mi navrhla, abych se přihlásil na vojenskou politickou akademii do Bratislavy. Já jsem souhlasil. Odměnění jsme byli oba dva. Ona údajně dostala 600,- Kč, já jedničku z ON (druhou jedničku v historii studia na SŠ) a dokonce i trojku z RJ.

K maturitě jsem přišel pozdě. Byl jsem na „čundru“ a neobtěžoval jsem se zjišťováním, kdy mám maturovat. Přišel jsem uprostřed týdne a nechápal jsem, kdo mě mohl napsat jako prvního v první maturitní den, když jsem v seznamu na konci abecedy.

Vzali mě dovnitř. Vynadali mi. Dali mi známky 4,3,4,3 – u ruského jazyka třídní poznamenala: „však on se ruský jazyk v Bratislavě doučí“.

Studentem ČSSR (1987 – 1989).

Aneb vysoká škola politická.

Blamáž byla i v přijímacím řízení na VŠ. Ačkoli jsem měl celou dobu na SŠ „dobrý“ z tělesné výchovy, tady jsem zkoušky z TV udělal na výborný s vykřičníkem (možná byli všichni tak špatní). Ruský jazyk jsem neudělal. Téhož dne jsem dělal opravné zkoušky, a když jsem byl dotázán, zda se to doučím, a já řekl „Da“, bylo mi pokynuto, abych odešel. Také jsem prošel přijímací zkouškou z politického rozhledu. V testu jsem vyplnil správné kolonky o KSČ – je nejlepší, nejlepší, nejlepší – jsem ochoten ji budovat, bránit i život za ní položit = **přijít**.

Když mi přišlo domů oficiální stanovisko, že jsem přijat na VŠ, maminka z toho měla velkou radost. Já jsem škole stále ještě nerozuměl a tak jsem jen nad tím mávl rukou, a že tam v září přijdu.

Na VPA KG jsem stihl jenom jednu známku a to z vojenské taktiky.

Na přednášce z vojenské taktiky zazněla otázka: „Co dělat, je-li již na území spřáteleného státu převaha cizího vojska?“

V kruhu mlčících soudruhů spolužáků jsem hrdinně odpověděl: „Svrhneme tam atomovou bombu.“

Soudruh vyučující byl nadšený, cenil si mojí statečnosti, dobře hodnotil i moji odpověď, a aby ostatní povzbudil, zapsal mi známku ještě před řádnými zkouškami. Neustále opakoval, že k tomu, abychom mohli studovat, potřebujeme hlavně **všeobecný přehled**. I když mi všeobecný přehled ohodnotil na výbornou, více zkoušek jsem nestihl. Nevstoupil jsem do KSČ a se studiem byl konec. Podal jsem žádost o ukončení studia. Zkušenější mi sice radili, ať neblbnu, vždyť od příštího měsíce (vstupem do KSČ a postupem do II semestru) budeme pobírat měsíčně 2.800,- Kč stipendium (v té době průměrný plat) + ubytování a strava zdarma a skvělá kariéra před námi.

Stále ještě jsem nerozuměl „studování“. Mimochodem rok poté byla sametová revoluce a kolegové, kteří se rozhodli zůstat na VPA KG se přeměnili na studenty učitelství. Ti co se rozhodli odejít, dostali desetitisícové odstupné za zmařenou kariéru. Já jsem místo toho musel na dva roky sloužit vlasti. Ale to je kapitola o jiné části naší společnosti. Za zmínku stojí, že jsem začal zase číst. Nebyl to systém, který mě přiměl k učení, nýbrž **pud, který žene každého člověka k nezbytnosti se učit**. Myslím si, že potřeba se učit je jedna ze základních potřeb a v Maslowě trojúhelníku bych ji dopsal hned nad fyziologické potřeby tedy někam k bezpečí.

Tedy za vojenské služby jsem týdně přečetl alespoň jednu knihu. Lékařství. Filosofie. Dějiny. Umění. Antika. Vše co se dalo sehnat. Bohužel teprve po roce jsem si uvědomil, že přečíst „středověkou filosofii“ – neznamená zisk a ani zásluhu; nic jsem si z toho nepamatoval a k ničemu mě to neinspirovalo. Jedině k hrdému pocitu, že už to mám za sebou. Dnes vím, že od čtení je ještě daleká cesta ke čtení s porozuměním a pro vnitřní zisk.

Školství po roce 1989.

Aneb pokusy o vychovávání.

Po dvouleté vojenské „službě“ jsem nastoupil do práce. Školní vzdělání mě předurčovalo k práci strojírenského technologa, pracovní zkušenosti, k manuální nebo fyzicky náročnější práci eventuálně k práci v pohostinství. Přesto mě cosi směřovalo do školství.

Opustil jsem roli vychovávaného a vzdělávaného a stal jsem se vychovatelem a vzdělavatelem. Prostě jsem řekl, že to budu dělat.

Podle vzdělání jsem měl rozumět technologii svařování, kalení, popouštění. O lidech jsem se do té doby nikdy nic neučil. Jak je možné, že jsem mohl začít dělat vychovatele? Copak do fabriky přijmou k technologickým postupům někoho, kdo umí zpívat, ví něco o prožívání sebe sama a podobně? Ne. Proč tedy vychovávat eventuálně učit může kdokoli? Je to tím, že k tomu vzdělání nepotřebujeme? Nebo se to nedá naučit? Nebo je to tak lehké, že to může dělat kdokoli? Moje pojetí pedagoga bylo svérázné. Jediné co jsem měl za výbavu k této činnosti, byl jakýsi pocit, že svěřené lidi přijímám.

Škola mě na pozici vychovatele nepřipravila. Možná ale díky tomu, že jsem se „neučil“ o pedagogice, jsem se jí pokoušel porozumět sám za sebe. Každý máme představu, jaký by pedagog měl být. Mě tam někde visel významný rozměr pedagogiky: vřelý vztah k druhému. Ví, že jsem od počátku měl své svěřence rád. Skutečně rád. Možná jsem to tehdy nevěděl, ale bylo to tam. Bylo to, jako bychom byli na jedné lodi a já jsem byl losem vybrán za kapitána. Losem a na dobu omezenou.

Byl jsem jako jeden z nich. Ještě dnes, patnáct let po té, si některé vybavuji a posílám jim pozdrav míru a přátelství. Děkuji vám, že jsme spolu pluli. Vy jste chtěli z „pastřáku“ (pasti, jak jste to výstižně nazvali) ven, mě naopak po půl roce vyhodili ven i když jsem nechtěl. Sice jsem vás neposílal krást staré železo, jako ředitel tohoto Výchovného ústavu pro mládež, ale zato jsem neměl vzdělání etopeda a bylo mi líto vás stříhat dohola. Holt vzdělání dělá divy.

Zapomněl jsem jaké to je ve škole. A přihlásil se k opětovnému studiu.

Byl jsem přijat na VŠ studium speciální pedagogiky a zároveň na postgraduální pětiletý psychoterapeutický výcvik.

Oboje skončilo krachem. Nejdříve speciální pedagogika. Ani dnes si nejsem jistý, že mám právo druhé převychovávat ve prospěch naší vítězné společnosti. Speciální pedagogika byla

tehdy poznamenána totalitou černobílého vidění. Jakoby sametová revoluce na ni mávala odkudsi ze zámoří. A tak jsem od studia speciální pedagogiky rychle opustil. Na co mi jsou poznatky, že speciální pedagog má být (ostatně stejně jako politruk) cílevědomý, jasnozřivý, uvědomělý, má jít osobním příkladem, má mít jasnou životní orientaci ve prospěch vládnoucí společnosti? Učitelé mi vesměs připadali jako zapadlí vlastenci komunistických dob. U studia psychoterapie jsem vydržel dva roky. Výcvik skupinové psychoterapie měl jiná pravidla, než jsem znal ze školy. Žádné zkoušení, žádné přímé vlévání vědomostí. První výcvikový týden byl senzací. Byli jsme na zámku ČČK a já se tam od nich učil. Byly to pro mě zcela nové podněty, nové úvahy, nové zkušenosti. Po roce bylo však moje nadšení vystřídáno skeptickou otázkou: k čemu mi toto studium je? Navíc jsem také korespondenčně „studoval“ u mystického spolku AMORC a tak jsem porovnával vzdělávací přínos a skupinová psychoterapie to prohrála.

Konec vzdělání?

Po deseti letech jsem se znovu vydal studovat. Tentokrát na FF UK, obor pedagogika. Když trpíte touhou po vzdělání, je to jako lék, když najednou potkáte učitele, který vás osloví a ukáže vám cestu v temnotě nevědění. S úctou se skláním před paní Dvořákovou a paní Váňovou, před panem učitelem kulturní antropologie a jinými. Přeji každému, aby občas učitele potkal.

Zlatá vysoká škola. Žádný komplex méněcennosti. Úspěch.

Naopak učitelé typu Poláčkové či Krykorkové, kteří vrhali jedince k bodovému ziskuchtivému přístupu, jsem bral jen jako zdolatelné překážky.

Byl jsem vzdělán, řádně kvalifikován a mohl jsem tedy začít žít šťastný plnohodnotný život. Po strastiplné cestě, takový happy end.

Dokázal jsem si, že mohu být ve společnosti alespoň někým považován za chytrého. Studoval jsem na FTVS UK, Institutu psychoterapie, FF UK a na katedře psychologie FF UK. To přeci docela jde. Našel jsem své libido. Slast z vlastního růstu, slast ze vzdělávání.

Měl jsem pocit, že začínám rozumět mnohým dějům v okolí. Skrze vědění jsem začínal vidět touhy druhých lidí. Také jsem začínal přesněji vidět hry jedinců s okolím.

Zažíval jsem pocit neznámého vzdělance. Mnohé jsem věděl. Dokonce jsem „zjistil“, že není Bůh. Že jsou jen iluze jednotlivců, iluze národů atd. A tyto iluze vedou člověka na jeho cestách.

Viděl jsem iluze pedagogů. Když svým iluzím věřili tak tyto prekoncepty oživaly a skrze tohoto člověka pronikaly do okolí. Viděl jsem ožívání iluzí věřících. Stoupenci Mohaneda, Hitlera, Ježíše, Platóna, Osha, všichni tito iluzionisté měli společnou velkou potřebu vtáhnout ostatní do svého světa, protože bez těch druhých by byl jejich vlastní svět malým, nevýznamným a brzy zanikajícím.

Když se na to díváte, tak je to jako v divadle. Občas i někomu fandíte, i když víte, že je to jenom hra.

Jenže jednou i to nejlepší divadlo i ti nejlepší herci vám přestanou přinášet vzdělání. Když se u člověka uspokojí základní potřeby, přenesse se ve svých ambicích o potřebu výše. Kam se má ale přesunout když je nejvyšší? Když má od Mefista všechno splněné, když všechno prokoukne a již nechce nic. Ba ani vědět. Již nepotřebuje naslouchat, co si oněm šeptá kolega, již nepotřebuje hledat svého iluzionistu, protože mnoho ví.

Kam pak když nebe i peklo jsou iluzí? Když realita je surová a bezútěšná.

Jsme zvířata, která pochopila, že než pojedla ze stromu poznání, tak byla v ráji?

Já jsem divné zvíře. Zvíře, které složitěji ví, že je zvíře. Zvíře, které složitěji ví, že je epizodou v čase.

A tak ani nevím, jestli náhodou není lepší ostatní zvířata chránit před stromem poznání.

sobota, 29. ledna 2005

Zpět na stránky ekofarmy: www.ekosad.cz